

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

Автор статті звертає увагу на активний процес українізації молодіжного сленгового словника. У мовній стихії сучасного міста український сленг як своєрідний законодавець мовної моди покликаний сприяти зміцненню комунікативної потужності української мови.

Ключові слова: *молодіжне мовлення, національно-мовне обличчя молодіжного сленгу.*

Ключевые слова: *молодежный язык, национально-языковой облик молодежного сленга.*

Key words: *youth slang.*

Так історично склалось, що в українській культурі мову переважно сприймали не прагматично, як засіб комунікації, а як національний скарб – цінну частину національного добутку –, який необхідно усіляко захищати і оберігати. Тому й українське мовознавство звичайно вивчало мову таку, якою вона повинна бути, а не таку, якою вона є насправді. На жаль, на сучасний момент праця „Усне побутове літературне мовлення” (1970) – остання академічна монографія дослідження української розмовної мови.

З набуттям статусу державної перед українською мовою відкрилися можливості для повноцінного її функціонування в усіх сферах. Українська мова почала широко вживатися у держустановах, на виробництві та в побуті. Одним з наслідків соціальних трансформацій стала зміна співвідношення нормативного і ненормативного у мові. Не лише в усному мовленні, а й у засобах масової інформації, у художній літературі відбувся своєрідний вибух жаргонної, зниженої розмовної, навіть нецензурної лексики. Природним є намагання лінгвістів осмислити й дослідити такі явища.

У 90-ті роки минулого століття особливо актуальними стали соціолінгвістичні студії, об’єктом вивчення яких є соціальна диференціація

мови. Увагу дослідників привернув і молодіжний сленг, адже молодь гостріше, ніж інші соціально-демографічні групи, відчуває історичний час, швидше сприймає його вимоги. У свідомості молоді дзеркально відображається нова соціальна парадигма функціонування мови. Молодь активніше відкидає те, що віджило або відживає, активніше шукає нове. Природно, що все це відбивається у молодіжному мовленні.

На початку 1998 року з'явився „Перший словник українського молодіжного сленгу” (К.: АТ „Вінол”). Це видання викликало зацікавлення і фахівців-філологів, і молоді, яка побачила” чорним по білому” ті слова, що раніше можна було лише почути. Цей словник – паросток дослідження молодіжного сленгу в Україні – гостро поставив питання про існування *українського* молодіжного сленгу взагалі. Побутує думка, що українська молодь користується російським сленговим словником, тому українського молодіжного сленгу немає. На перший погляд це так. Але не слід забувати науковий постулат, що нема жодного суспільства, де б не було соціальних діалектів. За роки СРСР, звісно, радянська молодь послуговувалася єдиною системою сленгу – російською (з незначними територіальними відмінностями). Відповідно базою українського сленгового словника стали російські сленгізми, адаптовані україномовними носіями згідно з фонетичними законами нашої мови. Дійсно, спільний з російською мовою лексичний фонд сленгу – річ реальна.

Зміни у політичному і економічному житті країни, створення української держави, утвердження української мови як державної спричинили і зміну мовної ситуації: почався активний процес глобальної українізації молодіжного словника, причому не тільки в плані територіальної поширеності, а й якісних змін. Звичайно, провідну роль відіграють мовні зміни на західноукраїнських та центральних територіях як найбільших областях України і поволі цей процес українізації просувається на схід. Український мовознавець Орест Ткаченко писав: „...треба, щоб у Києві

українська мова стала модою, а вже вся столична мода, як усе столичне, почне нестримно поширюватися і в регіональних провінційних центрах”. На нашу думку, таку моду на українське слово певною мірою формуватиме молодіжна сленгові лексика. Погоджуючись із думкою вченого, треба, однак, зазначити, що не слід принижувати ролі обласних центрів, провінційних містечок у відродженні української мови, адже вони акумулюють немалі зрізи культури українського соціуму.

Досліджуючи сучасний молодіжний сленг у м. Херсоні, ми теж стикнулися з проблемою двомовності. Так, значна частина херсонської молоді (російськомовна) послуговується сленговим словником російської редакції, у мовленні носіїв державної мови часто зустрічаються навіть неадаптовані російські сленгізми (у мовленнєвому потоці це звучить досить природно у зв’язку з впливом суржику). Але зібраний нами за останні роки матеріал свідчить про активний процес українізації молодіжного сленгового словника м. Херсона. Прикладом цього можуть бути такі україномовні сленгізми: *лоскотарня* (вечірка), *бричка* (транспорт), *стайня* (кафе), *хата*, *курник* (будинок), *гальмо* (людина з повільною реакцією), *вечоранка* (вечірка), *дискогопанці* (утворене від гопак – дискотека).

Національно-мовне обличчя молодіжного сленгу виявляється і у тому, що об’єктом сленгової мовотворчості виступають реалії, поняття, постаті, наявні в українській дійсності. Імена Президентів України мотивують, приміром, національно окреслені номінації цигарок у молодіжному сленгу: LM –*Леонід Макарович*, LD –*Леонід Данилович*. Об’єктом сленгової мовотворчості виступає українська національна валюта: *гришки*, *гришики*, *грині*—гривні. Органічною складовою молодіжного сленгу постають і своєрідні слова, які відображають ономастикон міста: *Херсонес* – Херсон; *Карлі-Марлі*, *Кирли-Мирли* – вулиця Карла Маркса; *Шумен*, *Шуменськ*, *Шума* -- р-н Шуменський; *Мілка*, *лінолеум* – клуб „Міленіум”; *акваріум* – бар „Океан”; *вітрильник* – пам’ятник першим корабелям тощо.

Як національну особливість сленгового словотвору можна відзначити високу частотність пестливих та зменшено-пестливих суфіксів: *пістончик, свисточок, шпунтик* (низька людина); *бабулі, бабуліни* (гроші); *зелененькі, долярчики* (долари). Високою продуктивністю у сучасному українському молодіжному сленгу відзначається суфікс згрублості *--ло (--дло)*—питома ознака української мови-- : *недоганяйло, тормошило, ручнидло* (людина з повільною реакцією); *мітингайло* (людина, яка намагається переконати); *через забор ніг неперекідайло* (обмежена людина).

Аналіз сучасного українського молодіжного сленгу повністю підтверджує відзначену вченими потужну словозмінну варіабельність соціальних діалектизмів. Адже сленгова лексика – це ознака передусім усно-розмовного мовлення, відтак вона не тримається застиглої лексичної форми, а постає щоразу в іншому звуковому образі. Наприклад: *ганделик, генделик* (кафе); *дурбецаль, дурбецел* (обмежена людина); *чікі-нікі, чукі-пукі, чікі-пакі, чікі-чікі* (все добре); *вегеа, вежеа, вагон* (комп., відеоадаптер VGA). Розмаїття варіантів вимови і написання багатьох сленгізмів, на нашу думку, можна пояснити і тим, що український сленг як відносно нове явище не достатньою мірою стабілізувався.

Для молодіжного сленгу характерне активне використання фразеологізмів, головним чином, емоційно-забарвлених, стилістично знижених. При цьому, поруч з використанням вже існуючих у мові і широко відомих фразеологізмів, можна спостерігати і створення нових. Наприклад, на позначення низької людини нами зафіксовані такі сленгові фразеологізми: *метр у стрибку, метр з кепкою у стрибку, метр двадцять у шляпі, переносний телеграфний стовп*; на позначення людини з повільною реакцією – *плуг восьмикорпусний (дев’ятикорпусний), туподохідний робот, пливучий по хвилях, гальмо стоянкове (перебудови)*; на позначення обмеженої людини – *даун на всю голову, повний аут*.

Молодіжний сленг характеризується дуже розвиненою синонімією. Оскільки сленгізмами позначають в основному вже відоме (предмет, якість,

стан), то тут ми маємо справу з синонімами не понятійними, а майже винятково експресивно-оцінними, найчастіше стилістично зниженими. Наприклад, *курник, сарай, халабуда* (будинок); *драбина, рельса, глист, шпала*, (висока людина); *клевні, крюки, обрубки* (руки); *дуло, писок, тарець, пачка* (обличчя). Відкритість цих квазисинонімічних рядів, зумовлена динамічним характером молодіжного сленгу, мотивує стійку тенденцію їх розширення і поповнення. Наведені приклади ілюструють, що кількісне збільшення синонімічного ряду відбувається найчастіше за рахунок розмовної, загальноживаної лексики української мови.

Постійне оновлення лексичних засобів, швидка їх змінність – одна з характерних рис молодіжного сленгу. Із заміною одного модного явища іншим, старі слова забуваються, їм на зміну приходять нові. Цей процес відбувається дуже стрімко. Якщо у будь-якому іншому сленгу слово може існувати протягом десятків років, то у молодіжному сленгу лише за минуле десятиріччя бурхливого світового прогресу з'явилася і зникла значна кількість слів. Але є речі, які не зазнали особливих змін. Проте їх сленгові номінації не залишаються незмінними. Йде процес зміни покоління, і ті слова, які здавалися модними п'ять - сім років тому, зараз мають вигляд застарілих. Змінюється мода, тенденції у суспільстві, деякі слова просто набридають.

Процес оновлення лексичних засобів молодіжного сленгу у різні періоди йде різними шляхами. У 70-80 роках минулого століття одним з найпродуктивніших способів сленгового словотвору виступали запозичення, особливо з англійської мови. Згадаймо сленгізми *флет, креза, фейс, герла, пренти, шузи, френд*, які були досить розповсюдженими на той час. Це пояснюється модою на англійську мову серед молоді та в суспільстві загалом. Але тут слід нагадати і загальновідоме. Якщо мовлення має розвинену систему словотворчих моделей та значну кількість описових виразів, то таке

мовлення швидше передає нові поняття, ідеї, реалії своїми засобами, ніж те, у якому конструкції та граматичні прийоми обмежені.¹

На сучасному етапі в українському молодіжному сленгу спостерігаємо значно меншу кількість англійських запозичень (в основному вони стосуються таких компонентів, як музика і комп'ютер). Поширюється процес адаптації запозичених лексем до законів української мови. Англійське „o'key” (від all correct – „все правильно”, „все гаразд”) уже досить давно побутує в молодіжному сленгу. Прагнення зробити наведену лексему органічною для української мови, адаптувати її до законів останньої спричинили появу форми *okejno*. Словотворча модель зрозуміла. Вона типова для прислівників цього ж семантичного ряду: *файно*, *гарно*, *прекрасно* і *под*. Ще яскравіше ілюструє це явище новостворена лексема *кульно* (з англ. сленгу cool – „круто” — висока позитивна оцінка). Відзначаємо наведені процеси позитивними, адже вони свідчать про явище українізації запозичень. Сподіваємося, що основною тенденцією оновлення українського молодіжного сленгу стане використання власних мовних ресурсів.

Отже, зібраний нами у місті Херсоні матеріал свідчить, що в останні роки відбувається активний процес українізації молодіжного словника. Відродження питома українського молодіжного сленгу, що базується на власних мовних ресурсах, слід усіяко вітати. Відсутність нерозвинених власних форм розмовно-ужиткової мови, молодіжного сленгу є ознакою ненормального стану мови, а їхнє відновлення свідчить про початок її видужування. Лариса Масенко у книзі „Мова і політика” зазначає: „...якщо на початку минулого століття перед українським суспільством стояло завдання виплекати оранжерейну рослину, то тепер корінь мовних проблем полягає у потребі відновити природні стихійні форми існування мови”. У мовній стихії сучасного міста український сленг як своєрідний законодавець

¹ Для сучасного англійського молодіжного сленгу процес запозичення лексики з інших мов нехарактерний. Основною тенденцією оновлення лексичних засобів тут є тенденція до масового утворення усічених найменувань.

мовної моди покликаний сприяти зміцненню комунікативної потужності української мови.

Мартос С.А. Молодіжний сленг: міф чи реальність?// Культура слова. – К., 2003. – Вип. 62.– С. 39-44.